

Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi/
Journal of Travel and Hospitality Business
Cilt/Vol:21(3),Yıl/ Year:.,2024 ss/pp,671-696
Gönderim Tarihi/ Received: 30.01.2024
Kabul Tarihi /Accepted: 27.10.2024
DOI: 10.24010/soid.1428644

Turizm Politikası Araştırmaları: Lisansüstü Tezler Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme

Tourism Policy Research: A Critical Evaluation of Postgraduate Theses

Ebru TAZEFİDAN
Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-posta: tazefidanebru@gmail.com

Doç. Dr. Murat BAYRAM
Pamukkale Üniversitesi
Turizm Fakültesi
E-posta: mbayram@pau.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın amacı turizm politikası odaklı lisansüstü tezleri amaçları, tespit ettikleri sorunlar ve çözüm önerileri bağlamında sistematik literatür taraması yaklaşımı ile incelemektedir. Bu amaç doğrultusunda lisansüstü tezlere Yüksek Öğrenim Kurumu Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir. Veri tabanında başlangıç tarihi olmaksızın 2023 yılına kadar yayımlanmış ve erişime açık olan 29 lisansüstü tez araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre tezlerin amacının turizm politikalarının değerlendirilmesi ve Avrupa Birliği (AB) politikalarının turizm açısından incelenmesi olduğu görülmektedir. Sorun olarak iş birliği eksikliği, AB ile turizm politikalarının uyumsuzluğu ve turizm politikalarının yetersizliği ortaya konulmuştur. Çözüm önerileri ise iş birliği, turizm türlerinin çeşitlendirilmesi, sürdürülebilir turizm anlayışının benimsenmesi, tanıtım ve pazarlama ile örgütlenme şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Turizm Politikası, Sistematik Derleme

Abstract

The aim of this study is to conduct a systematic literature review of postgraduate theses focused on tourism policy. The review will analyse the aims, identified problems, and proposed solutions. The sample includes 29 theses published until 2023 and accessible through the Thesis Centre of the Council of Higher Education. The research findings indicate that the theses aim to evaluate tourism policies and analyse their compatibility with European Union (EU) policies. The identified problems include lack of co-operation, incompatibility of tourism policies with the EU, and inadequacy of tourism policies. The proposed solutions include the following: cooperation, diversification of tourism types, adoption of a sustainable tourism approach, promotion and marketing of tourism, and organization of tourism.

Key Words: Tourism, Tourism Policy, Systematic Review

Extended Summary

Purpose

This study analyzes tourism policy-oriented postgraduate theses in terms of their aims, the problems they identify, and their solution proposals through a systematic literature review approach. In this context, a systematic assessment of the progress in tourism policy research and an understanding of previous research will help to understand the findings, issues, and gaps in current research.

Background

Turkey-based tourism master's and doctoral theses have been increasing in recent years with the number of higher education programs (Ertürk, 2023). Nevertheless, there are a limited number of studies that examine the contribution of certain concepts to tourism master's and doctoral studies over time. One of these concepts is tourism policy. Although tourism-focused master's and doctoral studies are evaluated by bibliometric analysis within the framework of many concepts, there is neither a bibliometric nor a systematic review of tourism policy research. This study examines the aims of tourism master's and doctoral theses prepared with a focus on tourism policy and the problems and solution suggestions identified using a systematic literature review approach.

Method

This study used a systematic review approach. The review was conducted according to the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-analyses (PRISMA) 2020 guidelines (Page et al., 2021). The selected database is the YÖK Thesis Centre, which is the most widely used database for searching dissertations. The database and the included theses were assessed using a set of inclusion and exclusion criteria. To be included in the systematic review, studies had to (i) be included in the dissertation database, (ii) have a tourism policy in the title, and (iii) have access to the full text. The database was searched using the search terms 'tourism policy' and 'tourism policy', the field to be searched as 'thesis name', the approval status as 'approved' and the type of thesis as 'all'. Although forty-four theses were listed together with those for which full text access was not permitted, only twenty-nine of these theses allowed full text access by the authors.

Findings

An analysis of the theses on tourism policy shows that there are twenty-nine theses, twenty-one master's theses, and eight doctoral theses. The first thesis on this subject was published in 1987 as a Master's thesis. The first doctoral thesis was published in 1990. Although there are twenty different universities where theses were accepted, Istanbul University ranks first with three theses, while Anadolu University (2), Dokuz Eylül University (2), Düzce University (2), Marmara University (2), Selçuk University (2), Süleyman Demirel University (2) and Uludağ University (2) are ranked with two theses each. In terms of research methods, it can be seen that most of the theses (24) used qualitative research method, some of them used quantitative research method (4), and one of them used mixed research method.

The research objectives of these dissertations are grouped under four themes. These include the evaluation of tourism policies, the relationship between EU and

Turkish tourism, the formulation of tourism policies, and other studies. Problems related to tourism policies are included in theses. Accordingly, the lack of cooperation (7) is the first issue, followed by incompatibility with EU tourism policies (6) and inadequacy of tourism policies (6). This is followed by studies on the absence of tourism policies (5) and, under the heading Other (5), studies on the economic orientation of tourism policies and the evaluation of periodic tourism policies.

An analysis of the proposed solutions to the problems identified in the tourism policy-oriented theses shows that there are both similar and contradictory proposals in the different studies. This situation is due to the different approaches to tourism policy. The solutions proposed in the analyzed theses are as follows: cooperation, diversification of types of tourism, creating a sustainable tourism culture, promotion and marketing, organization, and ensuring an adequate level of training in tourism

Results

Overall, the systematic review clearly shows that the number of tourism policy studies has not increased significantly in the last thirty-five years (29 theses were published in this period). However, there has been an increase in the number of theses published since 2003. The publication frequencies of theses are as follows: four between 1987 and 1997, seven between 2003 and 2007, nine between 2010 and 2016, and nine between 2019 and 2023. This shows that tourism policy research is still in the development stage. In addition, although not mentioned in the title, it should be noted that many tourism-oriented theses contain judgments on tourism policies. This may be because the concept of tourism policy is handled from different perspectives or positioned in different ways.

As the findings emphasize, the first tourism policy studies were economics-oriented in relation to the discipline of economics. This is not surprising given that there is a causal link between tourism and economic growth and that analyzing the importance and impact of tourism revenues has long been of interest to a growing number of economists (Pablo-Romero and Molina, 2013). Similarly, Prakoso et al. (2023) argued that tourism policy research is related to social sciences, business, and accounting management.

Between 2003 and 2023, the tourism policies of the European Union and Turkey were analyzed, and the interest of researchers in this subject intensified, especially in 2006 and 2007. According to the Ministry of Foreign Affairs (2023), "the Brussels Summit of 17 December 2004 marked another turning point in Turkey– EU relations and the decision to start negotiations on 3 October 2005, stating that Turkey had sufficiently met the political criteria' can be seen as a reason for the intensification of these studies.

In addition, it was observed that the recommendations were expressed in general judgments that were not concrete. Furthermore, the majority of these studies have followed a qualitative approach, whereas quantitative studies have not been widely used in tourism policy research. Econometric models for evaluating the economic dimensions of tourism and approaches such as artificial neural networks in forecasting are rarely used. A mixed methods approach, including both quantitative and qualitative methods, is critical for a deeper understanding of tourism policy. Perhaps, as Dredge and Jamal (2015) emphasize, it is necessary to recognize "the urgency of research activism and practice to ensure that academic research is relevant to the realities of tourism policy-making and planning practice outside the ivory tower".

1. Giriş

Turizm politikası, turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve düzenlenmesinde belirli hedeflere ulaşmak için çeşitli kuruluşlar ve hükümet yetkilileri tarafından formüle edilen ve uygulanan bir dizi kılavuz ve eylem olarak tanımlanabilir. Turistik destinasyonların uzun vadeli gelişimini ve günlük operasyonlarını şekillendirmeyi ve kontrol etmeyi amaçlayan, hükümetin turizm sektöründeki karar alma davranışlarını kapsar (Chen, 2023; Guo vd., 2019). Ayrıca turizm politikası, bir destinasyonun genel sosyo-ekonomik politikasının ayrılmaz bir parçasıdır; sosyal ve ekonomik hedefleri birleştirir ve ekonomik konularda devlet müdahalesine zemin sağlar (Panasiuk, 2020).

Turizm politikası araştırmalarının gelişimini inceleyen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bunlardan birisi sürdürülebilir turizm politikası araştırmalarının gelişim sürecini analiz etmek için Guo vd., (2019) tarafından yapılan çalışmaya göre turizm politikası araştırmaları; sürdürülebilir turizm araştırmaları, turizm politikası paydaşları, turizm politikası uygulaması, turizm ve iklim politikası, turizm göstergeleri ve planlaması, turizm politikasında sürdürülebilir kavramlar ve sürdürülebilir turizm politikasının rolü olmak üzere altı kategoriye ayrılmaktadır. Bashir, Singh ve Mishra, (2022) International Journal of Tourism Policy dergisinde yayımlanan araştırmalara odaklandıkları çalışmaları turizm politikası, sürdürülebilir turizm ve turizm planlamasının en yaygın anahtar kelimeler olduğunu vurgulamaktadır. Daha kapsamlı bir araştırma (Prakoso vd., 2023) ise, ekonomik kalkınma, rekabetçilik, politika ve yönetim stratejisinin turizm politikası konusundaki akademisyenlerin ilgisini çektiğini göstermektedir. Ayrıca, sürdürülebilirlik konuları (ekoturizm) ve uluslararası turizm, gelecekteki turizm politikası araştırmalarının gidişatını büyük ölçüde etkileyebilecek iki önemli konu olduğu da aynı çalışmada ifade edilmiştir. Dredge ve Jamal (2015) da turizm planlaması ve politikasındaki ilerlemeyi, post-yapısal bir yaklaşım kullanarak değerlendirdikleri turizm planlaması ve politikası araştırmalarını odaklandıkları sorunları bazı başlıklar altında toplamışlardır. Bunlar; bir süreç olarak turizm planlaması ve politikası, destinasyon gelişimini şekillendirmenin bir aracı olarak turizm planlaması ve politikası, ekonomik büyüme ve kalkınmayı kolaylaştıracak bir araç olarak turizm planlaması ve politikası, hükümet, iş dünyası ve toplumun turizm politikasındaki rolleri ve sorumlulukları, ilişki yönetimi olarak planlama ve politika, değişimin yönetilmesi, hareketlilikler, politika sektörleri arasındaki ilişkiler, sonuçların ve etkilerin değerlendirilmesi ve turizm planlaması ve politikasının amaçları/hedefleridir.

Türkiye merkezli turizm yüksek lisans ve doktora tezleri son yıllarda açılan yüksek öğretim programlarının sayısı (Ertürk, 2023) ile birlikte artış göstermektedir. Buna rağmen, belirli kavramların turizm yüksek lisans ve doktora araştırmalarına katkısını zaman içinde inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu kavramlardan birisi de turizm politikasıdır. Bu araştırma, turizm politikası odaklı hazırlanmış turizm yüksek lisans ve doktora tezlerinin amaçları, turizm politikalarına ilişkin tespit ettikleri sorunları ve çözüm önerilerini sistematik literatür taraması yaklaşımı ile incelemektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Turizm Politikası Araştırmaları

Turizm araştırmalarının gelişmekte olduğu son 40 yıl içinde sıkça dile getirilen şikâyetlerden biri, turizmde politika ve politika oluşturma konularına çok az ilgi gösterilmiş olmasıdır (Airey, 2015). Bununla birlikte turizm politikası araştırmaları 1970'li yılların ortasında Mathews (1975, 1978) ve Sessa (1976) ile başlamış 1980'li

yıllarda Richter (1980, 1983, 1989) ile devam etmiştir. Ancak 1990'lardan itibaren, hükümetlerin, iş dünyasının ve toplumların turizm planlaması ve politikasındaki mevcut ve gelecekte arzulan rolleri ile çıkar ve sorumluluklarının neler olduğuna ilişkin sorular daha sık gündeme gelmeye başlamıştır (Dredge ve Jamal, 2015). 2000'li yıllardan sonra, turizm politikaları daha geniş ve daha derin bir sosyal ve çevresel etki yelpazesini dikkate almaya başlamıştır (Sheppard ve Fennell, 2019). Bu bağlamda turizm politikasına ilişkin çalışmaların hızında belirgin bir artış olmuştur (Prakoso vd., 2023; Airey ve Ruhanen, 2014). Başka bir açıdan ise turizmin bir faaliyet olarak büyümesi ve daha genel anlamda ekonomi, toplum ve çevre üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, politika yapımcılar tarafından daha fazla ilgi görmesi ve bu arka planla birlikte araştırmacılar tarafından daha fazla ilgi görmesi ile birlikte düşünüldüğünde yavaş bir başlangıç yapmasına rağmen bunu telafi ettiği görülmektedir (Airey, 2015). Bu bağlamda turizm politikası araştırmalarındaki ilerlemenin sistematik olarak değerlendirilmesi önceki araştırmaları anlamak, mevcut araştırmaların ortaya koyduğu tespitleri, sorunları ve boşlukları anlamaya yardımcı olmaktadır.

Konu alanının kapsamının ana hatlarıyla belirlenmesi ve mevcut bilgi durumunun gözden geçirilmesi, mevcut çalışmalar arasındaki tutarsızlıkları gidermek, mevcut bilgiyi bütünleştirmek ve sentezlemek, mevcut araştırmalardaki boşlukları vurgulamak ve gelecekteki araştırma yönelimlerini belirlemek için (Hulland ve Houston, 2020) sistematik derlemelerin yapılması fayda sağlamaktadır. Alanyazın incelendiğinde turizm alanında hazırlanmış olan lisansüstü tezlere yönelik sistematik literatür taraması yöntemi ile değerlendirilmiş çalışmalara rastlanmadığı görülmektedir. Bununla birlikte çok sayıda lisansüstü tezi inceleyen bibliyometrik çalışmanın (Tablo 1) turizmin farklı konu ve temaları üzerine odaklandığı görülmektedir.

Tablo 1: Bibliyometrik Yöntem İle İncelenen Lisansüstü Tez Konuları

Konu	Yazar
Kişilik	Yaşar (2023)
Marka	Temeloğlu (2023)
Örgütsel Davranış	Alımanoğlu ve Arıkan Saltık (2020)
Atmosfer	Öztürk (2023)
Kriz Yönetimi	Özhasar (2021)
Liderlik	Çelik (2019)
Tükenmişlik	Bostan ve Cebeci (2023)
İş Performansı	Öztürk (2022)
Deneyim	Öncülokur vd. (2023)
Turizm Pazarlaması	Bişkin ve Pektaş (2021)
Ekoturizm	Gökkaya vd. (2017), Sarı ve Derin, (2021), Akyurt ve Ültay (2022)
Kırsal Turizm	Gül ve Gül (2018), Albayrak ve Tüzünkan (2020)
Tarım Turizmi	Akkaşoğlu, vd. (2019) Civlek ve Karadağ (2020)
Yayla Turizmi	Akyol ve Çalık (2022)
İklim Değişikliği	Polat vd. (2019)
Yavaş Şehir	Paslı (2021), Zengin ve Cengiz (2021)
Sürdürülebilir Turizm	Güdü Demirbulat ve Tetik Dinç, (2017), Akmeşe, Aras ve Bektaş (2018), Ünal (2020)

Tablo 1'in devamı

Destinasyonlar ve Destinasyon Kavramı	Çeşmeci ve Ertan (2023), Tür (2022), Adabalı (2021), Taşkın (2020), Ünal ve Bayar (2020), Aydın ve Aksöz (2019), Özçelik Bozkurt (2021)
Gastronomi	Sünnetçioğlu, vd. (2017), Şahin, vd. (2018), Şeyhanlıoğlu (2023)
Gıda Mühendisliği	Akyurt ve Yolasiğmazoğlu (2022)
Yiyecek İçecek	Ayaz ve Türkmen (2018), Tayfun vd. (2018), Aydın (2017)
Medikal	Çolakoğlu vd. (2019), Sarıkaya ve Yılmaz (2021), Konak (2022)
Termal	Oğuzbalaban (2019)
Sağlık Turizmini	Canik ve Özdemir (2019)
Kültür Turizmi	Sadık (2018)
Kültürel Miras	Çelebi vd. (2020)
Turizm Ekonomisi	Yaman Selçi (2022)
Turizm Talebi	Ödemiş (2022)
Turizm ve Muhasebe	Sağdıç (2021)
Kadın Olgusu	Akgün (2020), Sarı ve Akıncı (2020)
Toplumsal Cinsiyet	Seven vd. (2022)
Yerel Halk	Çıkrık ve Yılmaz (2018)
Rekreasyon	Yersüren ve Özel (2020), Toker (2021)
Spor	Yıldırım (2021)
Turizm/Turist Rehberliği	Özsoy ve Çokal (2018), Örnek ve Karamustafa (2020), Saltık (2020), Zengin ve Atasoy (2021), Alımanoğlu ve Çolakoğlu (2021), İlhan vd. (2023)
Turizm Eğitimi	Polat Üzümcü (2019), Koçak (2023)
İnanç Turizmi	Ayaz ve Eren (2020), Özçoban (2020)
Kongre Turizmi	Pektaş ve Aydın (2021)
Engelli Turizmi	Cevizkaya, vd. (2014), Aksöz ve Yücel (2020)
Turizm ve Turizm İşletmeciliği	Güçlü Nergiz (2014), Tayfun vd. (2016), Tekin (2016), Civelek Oruç ve Türkay (2017), Baytok vd. (2019), Büyükşalvarcı ve Keleş (2019), Boyraz vd. (2020), Akgöz ve Atalay (2021)

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur

Bu araştırmalar göz önüne alındığında turizm odaklı yüksek lisans ve doktora araştırmalarının birçok kavram ve konu çerçevesinde bibliyometrik analiz ile değerlendirilmesine rağmen turizm politikası araştırmalarını inceleyen ne bibliyometrik ne de sistematik derleme bir araştırmacının olmadığı görülmektedir.

3. Yöntem

Bu çalışmada sistematik bir literatür taraması yaklaşımı kullanılmıştır. Sistematik literatür incelemesi belirli araştırma sorularını yanıtlamak amacıyla yapılan planlı bir incelemedir. Bu inceleme, sistematik ve açık bir metodoloji kullanarak literatürde yer alan çalışmaların sonuçlarını belirlemek, seçmek ve eleştirel bir şekilde değerlendirmek için tasarlanmıştır (Rother, 2007). Turizm politikası araştırmalarına yönelik bu derleme çalışması, Sistematik İncelemeler ve Meta-Analizler için Tercih Edilen Raporlama Ögeleri (PRISMA) 2020 kılavuzuna göre hazırlanmıştır (Page vd., 2021). Geleneksel literatür incelemeleri ve daha gelişmiş sistematik incelemeler, herhangi bir alanın epistemolojik ilerlemesini değerlendirmede odak noktası olmuştur.

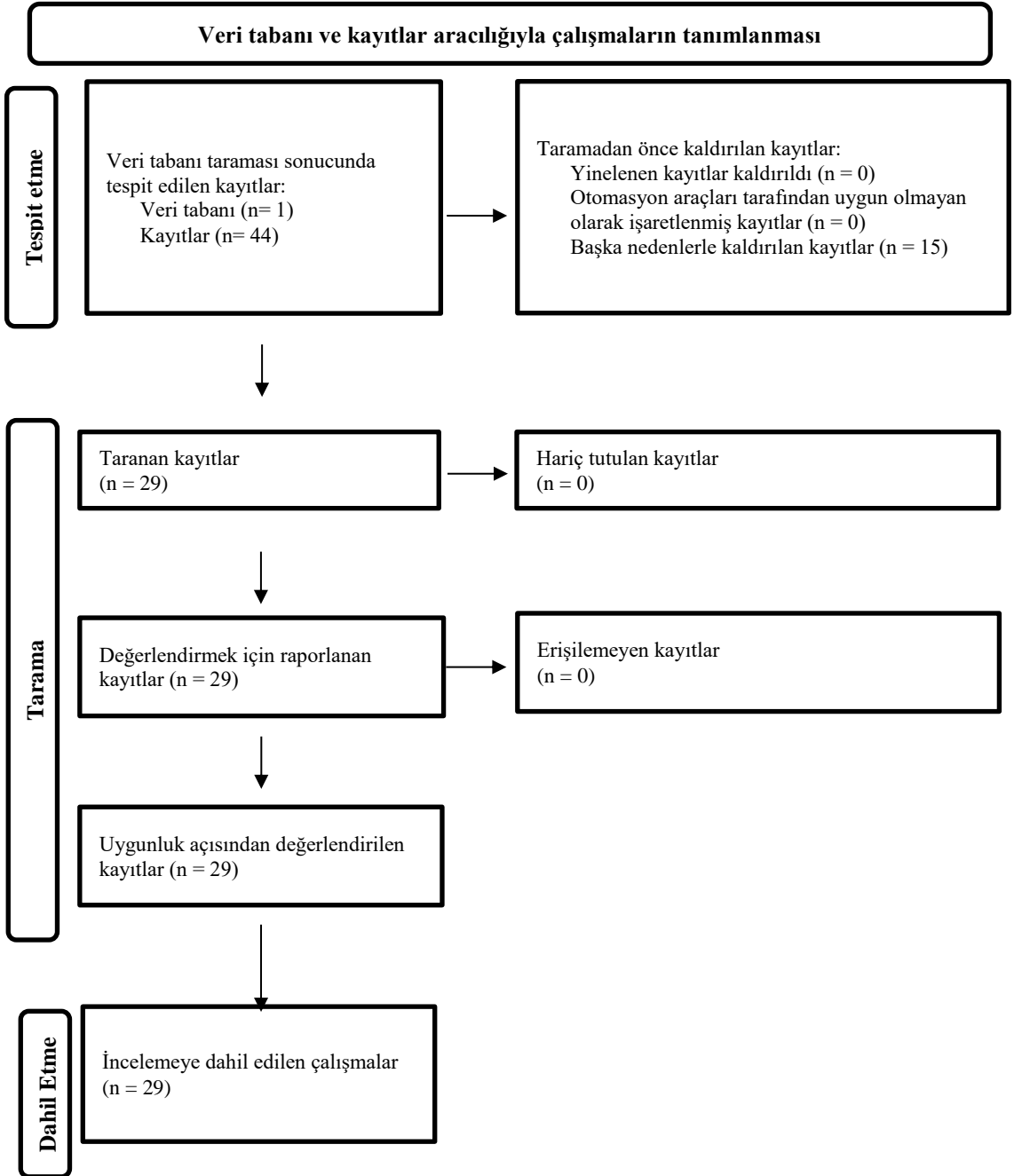
Sistemik incelemeler turizm araştırmalarında 2000'li yıllardan itibaren özellikle de 2012'den sonra daha sık kullanılmaya başlanmıştır (Pahlevan-Sharif, Mura ve Wijesinghe, 2019). Sistemik derlemelerin yaygın ve kabul görmüş özellikte olabilmesi için yapılandırılmış, şeffaf ve kapsamlı olması beklenmektedir (Hiebl, 2023). Bu nedenle araştırmanın yapılandırılmış arama temeli için anahtar kelime seçimi, kapsamı için dahil etme ve hariç tutma stratejileri, şeffaflık için ise örnekleme ulaşmak için atılan metodolojik adımların açıklaması aşağıda yapılmıştır.

Seçilen veri tabanı, tez taramaları için en yaygın kullanılan YÖK Tez Merkezidir. Veri tabanı ve dahil edilen tezlerin bir dizi dahil etme ve hariç tutma kriterine göre değerlendirilmiştir. Sistemik derlemeye dahil edilebilmek için çalışmaların aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekmektedir: (i) tez veri tabanında yer almalı, (ii) başlığında turizm politikası yer almalı, (iii) tam metine erişim izni verilmiş olmalı. Veri tabanı, 'turizm politikası' ve 'turizm politika' tarama terimleri ile aranacak alan 'tez adı', izin durumu 'izinli' ve tez türü ise 'tümü' şeklinde belirtilerek taranmıştır.

Turizm politikası ve turizm planlaması kavramları sınırlı bir örtüşme ile bir şekilde birbirinden ayrıldığını gösterse de yayımlanan makalelerde turizm, politika ve planlama terimlerinin bulanık bir şekilde kullanıldığı tartışılmaktadır (Dredge ve Jamal, 2015). Bu bağlamda yazarlar olarak bir tercih yaparak turizm planlaması kavramı hariç tutulmuştur. Veri tabanı başlangıç tarihi belirlenmeden bitiş tarihi 2023 olmak üzere taranmıştır (Şekil 1). Tam metin kullanım izni verilmeyen tezler ile birlikte 44 tez listelenmiş olmasına rağmen bunların sadece 29 tanesinde yazarlar tarafından tam metin erişimine izin verildiği görülmüştür.

Veriler bir Excel çalışma sayfasında başlık, tarih, üniversite, tez türü, bilim dalı, yöntem, ilişkili disiplin, odak konusu, amaç, sorunlar ve çözüm önerileri olmak üzere kaydedilmiştir. Derinlemesine sistemik tam metin değerlendirmesinden önce tezler nicel olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda tarih aralıkları, üniversitelere göre tez sayıları, yüksek lisans ve doktora tezlerinin dağılımları ve kullanılan yöntemlere ilişkin veriler belirlenmiştir. Sonrasında ise odak konusu, amaç, sorun ve çözüm önerileri için iki araştırmacı tarafından temalar içerik analizi ile oluşturulmuştur. Yazarlar bu temaların açıkça tanımlanıp tanımlanmadığını, geçerli ve güvenilir olup olmadığını değerlendirmiştir.

Şekil 1: PRISMA Akış Şeması

4. Bulgular

Turizm politikası odaklı tezler incelendiğinde 21 yüksek lisans ve 8 doktora tezi olmak üzere 29 tezin bulunduğu görülmektedir. Bu konu üzerine ilk tezin 1987 yılında yüksek lisans tezi olarak yayımlandığı görülmektedir. İlk doktora tezi ise 1990 yılında yayımlanmıştır. Tezlerin kabul edildiği 20 farklı üniversite bulunmakla birlikte İstanbul Üniversitesi 3 tez ile ilk sırada yer alırken Anadolu Üniversitesi (2), Dokuz Eylül

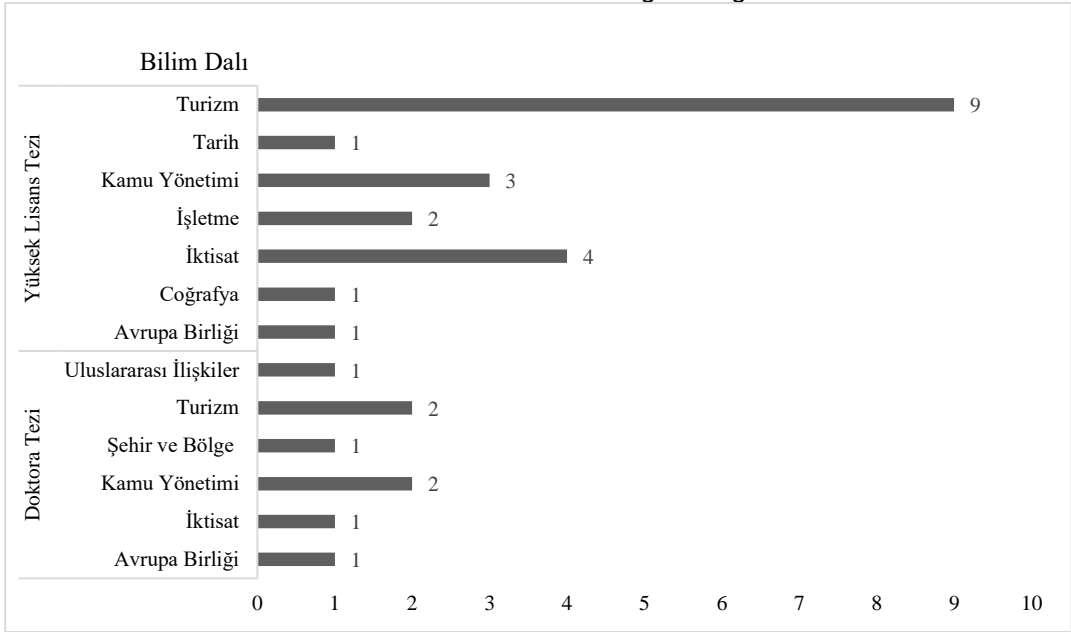
Üniversitesi (2), Düzce Üniversitesi (2), Marmara Üniversitesi (2), Selçuk Üniversitesi (2), Süleyman Demirel Üniversitesi (2) ve Uludağ Üniversitesi (2) ise ikiye tez ile sırada yer almaktadır. Araştırma yöntemleri açısından tezlerin büyük bir çoğunluğunun (24) nitel, bir kısmının nicel (4) ve bir tanesinin ise karma araştırma yöntemini kullandığı görülmektedir.

Tezlerin araştırma odakları incelendiğinde destinasyon odaklı, dönem odaklı, karşılaştırma odaklı, örgüt ve işletme odaklı oldukları görülmektedir. Destinasyon odaklı çalışmalarda (Afyonkarahisar, Antalya, Alanya, Bodrum, Çanakkale, Edirne, İstanbul, İzmir, Kuşadası Mardin, Marmaris) destinasyon özelinde turizm politikaları incelenmiştir. Birtakım çalışmalarda araştırmacılar ele aldıkları destinasyonlarda uygulanması planlanan turizm politikaları ile Avrupa Birliği (AB) turizm politikalarını inceleyerek, her iki taraf arasındaki paralelliği ölçmeye çalışmış ve elde ettikleri bilgiler doğrultusunda olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirmeye çalışmışlardır (Taş, 2003; Beken, 2007; Doğmuş, 2010). Bazı çalışmalarda ise yerel yönetimler tarafından destinasyonlarda uygulanması planlanan veya uygulanan politikaların ne düzeyde yerine getirildiği ve bölgeye olan etkileri incelenmiştir (Öztürk Sözen, 2006; Karasu, 2013; Çakmaz, 2015; Sarsılmaz, 2020; Güçlü, 2021).

Karşılaştırma odaklı tezlerde ise AB politikaları ile Türkiye turizm politikalarının karşılaştırılmasına odaklanıldığı görülmektedir (Ateşoğlu, 2006; Beken, 2007; Sivil, 2007; Ünal, 2007; Ulu, 2010; Mutlu, 2012; Sarsılmaz, 2020; Yıldırım, 2023). Ayrıca, Türkiye iktisat politikaları ile turizm politikalarının karşılaştırılması (Çiftçi, 2019), Türkiye turizm politikalarında bahsi geçen konular ile tanıtım reklamlarına yansıyan konular arasındaki ilişkinin karşılaştırılması (Doğru, 2023), Türkiye'nin uyguladığı turizm politikalarının dönemsel olarak karşılaştırılması (Coşkun, 2004), Türkiye ve gelişmiş ülkeler (Bakır, 1990), Akdeniz ülkeleri (Tekindağ, 2013) gibi bazı ülkelerin karşılaştırılması da yapılmıştır. Dönem odaklı tezlerin ise 1963 ve sonrası (Polat, 2016) 1963-1983 arası ve 1983 sonrası (Alaca, 1997), 1984-2018 arası (Tonbil, 2019), planlı dönem öncesi ve sonrası (Gürbüz, 1987; Öztürk Sözen, 2006) ve Turgut Özal dönemi (Eldemir, 2021) gibi dönem aralıklarını dikkate alan çalışmalar olduğu görülmektedir. Örgüt ve işletme odaklı tezlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı veya yerel yönetim çalışanları (Gürbüz, 1992; Karayılan, 2014; Ağbay, 2019; Güçlü, 2021) ve profesyonel turist rehberlerini kapsayan (Solmaz, 2012) çalışmalar olduğu görülmüştür.

Tezlerin ilişkili olduğu diğer disiplinler incelendiğinde ilk sırada yönetim alanının geldiği sonrasında ise ekonomi, pazarlama ve siyaset alanları ile ilişkili çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Tablo 2'deki tez türü ve bilim dalına göre dağılım incelendiğinde doktora tezlerinin çoğunlukla turizm (2) ve kamu yönetimi (2) bilim dallarında yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte uluslararası ilişkiler, şehir ve bölge, iktisat ve AB bilim dallarında da tezlerin kabul edildiği görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin ise çoğunlukla turizm (9), iktisat (4) ve kamu yönetimi (3) bilim dallarında yapıldığı anlaşılmaktadır. İşletme, tarih, coğrafya ve AB ise diğer bilim dalları olarak görülmektedir.

Tablo 2: Tez türü ve bilim dalına göre dağılım

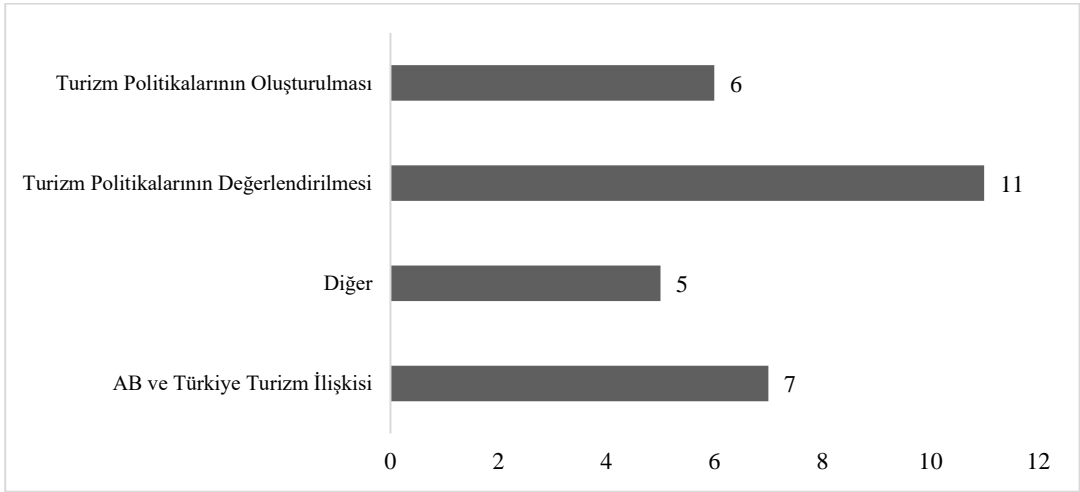

4. 1. Tezlerin Amaçları

Tablo 3'e göre tezlerin araştırma amaçlarının dört temada toplandığı görülmektedir. Bunlar turizm politikalarının değerlendirilmesi, AB ve Türkiye turizm ilişkisi, turizm politikalarının oluşturulması ve diğer başlığı altındaki çalışmalardır. Tezlerde amaç olarak belirtilen ilk sıradaki tema turizm politikalarının değerlendirilmesidir. Bu temada yer alan çalışmaların da destinasyon odaklı turizm politikalarının değerlendirilmesi ve genel turizm politikalarının değerlendirilmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Destinasyon odaklı araştırmaların Antalya, Çanakkale, Mardin, İstanbul, Afyonkarahisar, Bodrum, Marmaris, İzmir, Kuşadası gibi destinasyonlara odaklandığı görülmektedir. Gürbüz (1987) ele aldığı çalışmasında Türkiye'nin planlı döneminde uygulanan turizm politikalarının özelliklerini ve bu politikaların ne düzeyde uygulandığını tespit etmeye çalışmıştır. Diğer taraftan Taş (2003) Seyahat acentalarının AB turizm politikalarına ne düzeyde hâkim olduğu, AB ve Türkiye arasındaki ilişkiye karşı bakış açılarını ve bu ilişkinin Türk turizmine olan etkilerini analiz etmek amacıyla farklı destinasyon (Afyonkarahisar, Bodrum, Marmaris, İzmir, Kuşadası) alanlarında hizmet veren seyahat acentalarını incelemiştir. Bir diğer çalışma Öztürk Sözen (2006) tarafından yerel yönetimlerin turizm politikalarına uygunluğunu tespit etmek amacıyla, 1982 sonrası dönemde turizme yönelik hazırlanan politikaların Çanakkale ekonomisine olan etkilerini ortaya çıkarmak olmuştur. Doğmuş (2010) ise politikaları yerel yönetim açısından inceleyerek, Türkiye'deki turizm politikalarının Antalya ilinde yerel yönetim tarafından ne düzeyde uygulandığı sorularına cevap bulmayı hedeflemiştir. Türk turizm politikalarının destinasyon üzerindeki etkilerini inceleyen bir diğer çalışma ise Karasu (2013) tarafından, Güneydoğu Anadolu bölgesine yapılan en büyük yatırımlardan biri olan GAP projesinin Mardin ili üzerindeki ekonomik ve sosyo-kültürel açıları değerlendirerek ve bölgesel yatırımların neler olduğu açıklamaya çalışmıştır. Geleceğe yönelik önerilerde bulunmak amacıyla Polat (2016), planlı dönemin başlangıcı olarak kabul edilen 1963 yılından itibaren hazırlanan Kalkınma Planları ile 2023 Türkiye Turizm Stratejisini ele alarak turizmin güncel durumlarını incelemiştir. Türkiye'deki sürdürülebilir turizm ve toplumsal katılım arasındaki ilişkiyi inceleyen Karayılan (2014) ise çalışmasında Kültür ve Turizm

Bakanlığı'nda çalışanların görüşlerini alarak yürürlüğe girmiş sürdürülebilir turizm politikalarının ne düzeyde uygulandığını incelemeye çalışmıştır. Polat'ın (2016) çalışmasının tamamlayıcısı olarak görülebilecek bir diğer araştırma ise Tonbil (2019) tarafından hazırlanmış ve 2023 Türkiye Turizm Stratejisi ile birlikte dönemsel olarak hazırlanan turizm politikalarının SWOT analizini yaparak detaylı bir şekilde incelemiştir. Sarsılmaz (2020) turizm politikalarının ekonomik gelire olan etkisini saptayabilmek amacıyla ele aldığı çalışmada Türkiye ve İstanbul turizmini 1980 ve 2018 yılı arasındaki ekonomik verileri dönemsel olarak inceleyerek, İstanbul turizmine yönelik hazırlanan politikaları incelemiştir. Turizm politikalarının dönemsel olarak değerlendirildiği bir diğer çalışma ise Eldemir (2021) tarafından Turgut Özal dönemine odaklanarak, belirlenmiş olan bu dönemde turizm ile ilgili atılan adımlar ve gelişmeler incelenmiştir. Öztürk (2021) ise Türkiye dışı politikaları incelemek amacıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Devlet Planlama Örgütü tarafından 1982-2022 yılları arasında hazırlanan turizm politikalarının durumunu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti turizmini genel hatlarıyla değerlendirmiştir.

AB ve Türkiye turizm ilişkisi temasındaki tezlerin amaçları incelendiğinde Türkiye turizm politikalarının AB odaklı değerlendirildiği çalışmalardır. Diğer bir ifadeyle turizm odaklı AB-Türkiye ilişkisinin incelenmesinin amaçlandığı çalışmalardır. Ateşoğlu (2006) ele aldığı çalışmada AB tarafından yürütülen politikaları derinlemesine incelemiş ve politikalar açısından etkileyen ve etkilenen unsurları saptayarak gerek AB gerekse Türkiye'de yaşanacak olası turizm gelişmelerini tahmin etmeye çalışmıştır. Diğer taraftan Sivil (2007) AB ve Türkiye politikalarının gelişim sürecini ele alarak karşılaştırmalı analizini yapmıştır. Ünal (2007) ise Sivil'in (2007) yaptığı çalışmaya benzer olarak Türkiye'de hazırlanmış turizm politikalarının AB politikaları ile ne kadar uyduğunu tespit etmeye çalışmıştır. Mutlu (2012) ele aldığı çalışmada diğer yazarların çalışmasını destekleyici nitelikte hem AB hem de Türkiye turizm politikalarını öncelikle dönemsel olarak ayrı ayrı incelemiş akabinde karşılaştırmalı analizde bulunmuştur. Tekindağ (2013) ise Türkiye'nin AB'ye aday olma sürecinde AB turizm destek politikalarının Türk turizm sektörü açısından etkilerini incelemek amacıyla tarafların politikalarını karşılaştırmalı analiz yaparak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda görev yapan yetkili kişilere uygulamış olduğu anket ile Türk turizm sektörüne yönelik politikalara olan bakış açılarını incelemiştir. Türkiye ve AB politikalarının karşılaştırmalı analizine yönelik yapılan bir diğer çalışma ise Ulu (2010) tarafından Türkiye turizminin ekonomik potansiyel gelişimi ele alınmış ekonominin etkilediği ve etkilendiği faktörleri inceleyerek AB'ye aday olma sürecinde alternatif turizm politikalarına yönelik önerilerde bulunması amaçlanmıştır. AB ve Türkiye turizminin incelendiği son çalışma ise Yıldırım (2023) tarafından turist verileri göz önünde bulundurularak hazırlanmış ve AB üyeleri arasında en çok turist kabul eden Fransa, İspanya ve İtalya'nın sahip olduğu politikalar değerlendirilerek AB ve Türk turizm politikalarının karşılaştırmalı analizi yapılmıştır.

Tablo 3: Araştırma amaçlarına göre tezlerin dağılımı

Turizm politikalarının oluşturulması temasında ise katılım, yönetim ve iş birliği odaklı çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Alaca (1997) Türkiye’de planlı dönemde uygulanan turizm politikalarının eksik yönlerini tespit etmeye çalışmış ve bu eksik yönler üzerinden çözüm önerileri sunulmuştur. Benzer şekilde Coşkun (2004) Türk turizmine ilişkin hazırlanan turizm politikalarını derinlemesine inceleyerek geleceğe yönelik turizm politikalarına öngörü yöntemi ile yön vermeye çalışmıştır. Beken (2007) ise Antalya’daki 4 ve 5 yıldızlı otel işletmeleri ile 1. sınıf tatil köylerinin AB’ye bakış açılarını tespit etmek ve AB fonlarının en çok hangi alanlarda kullanılmak istendiğini saptamaya çalışmıştır. Solmaz (2012) da turist rehberlerinin Türk turizm politikalarına katkılarını ön plana çıkarmak amacıyla, rehberlerin plan, proje ve yönetime de katılımının sağlanması için onların görüş ve deneyimlerinin gelecekte hazırlanması planlanan politikalarda yer alması konusunda önerilerde bulunmuştur. Yöresel değerlerin önemini belirtmek amacıyla Çakmak (2015) tarafından hazırlanan çalışmada Edirne ili ele alınmış ve bölgede uygulanan turizm politikalarının ne denli uygulandığı tespit edilerek gelecekte uygulanması istenilen turizm politikalarına yön verilmesi hedeflenmiştir. Turizm paydaşlarının turizm politikalarının oluşturulması sürecindeki etkinliğini saptayabilmek için inceleme yapan Ağbay (2019) yönetim kavramını detaylı bir şekilde incelemiş ve turizm aktörleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışırken bu paydaşların turizm politikalarının oluşturulması sürecindeki katılımının artırılmasına yönelik önerilerde bulunmuştur.

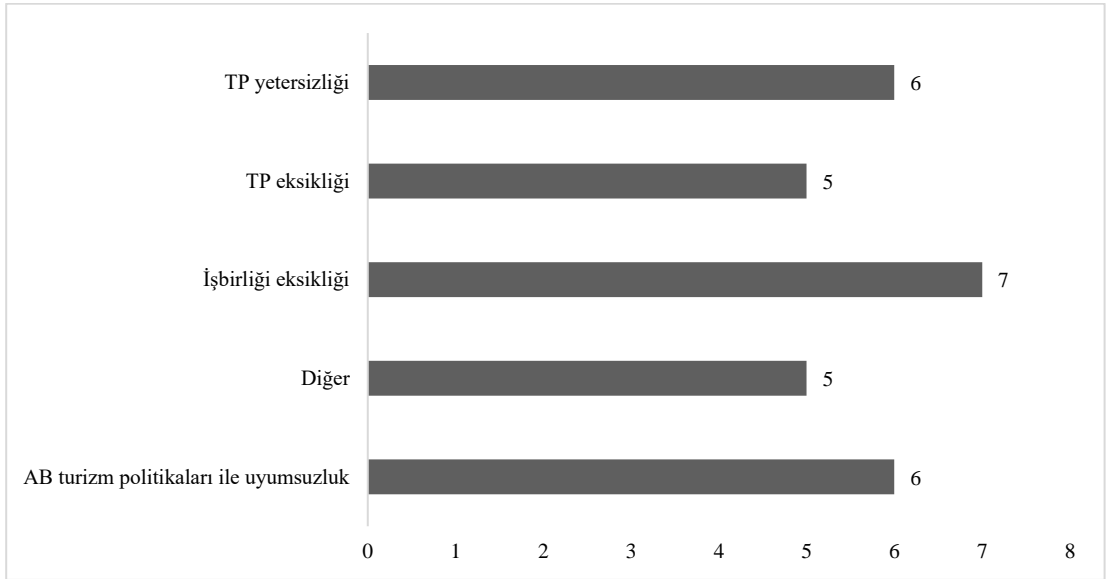
Diğer başlığı altında yer alan tezlerin amaçları ise turizm ve rekreasyon ilişkisini incelemek, turizm ve iktisat ilişkisini incelemek, konaklama işletmelerinin ölçek ekonomisi kapsamında değerlendirmektir. Bakır (1990) ele aldığı çalışmada Türkiye ve gelişmiş ülkelerde rekreasyon faaliyetlerine yönelik politikaları karşılaştırmıştır. Gürbüz (1992) çalışmasında turizm sektöründe önemli payı bulunan konaklama işletmelerini işletme ölçeği olarak sınırlandırarak Türkiye’de dış turizmin gelişmesi için teşvik edilen konaklama işletmelerinin hangi ölçekteki işletmelerden oluşması gerektiğini ve bu konuda bugüne kadar izlenen bir politika bulunuyorsa bunun işletmeler ile olan uyumluluğunu tespit etmeye çalışmıştır. İktisat politikalarının bir parçası olarak görülen turizm politikaları ile aralarındaki ilişkiyi inceleyen Çiftçi (2019) çalışma kapsamında 1970-2018 yılları arasındaki süreci dönemsel olarak incelemiş bu aralıklarda uygulanan turizm politikalarının ekonomik açıdan istenilen düzeye ulaşılıp ulaşılamadığını tespit etmek amacıyla ekonomik açıdan turizmin gelirlerini ortaya

çıkarmaya çalışmıştır. Turizm sektörü yöneticilerinin turizm faaliyetleri konusundaki performanslarını değerlendirmek amacıyla Türkiye'nin turizm potansiyeli açısından önemli bir kent olan Antalya'nın Alanya ilçesinin turizm yönetimini ele alan Güçlü (2021) çalışmasında turizm yönetimine karşı hizmet kalitesi algısını ölçmeye çalışmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan reklam tanıtım filmlerini ve Türk turizm politikalarının birbiriyle olan bağlantı ve işleyişini inceleyen Doğru (2023) karşılaştırmalı analiz yaparak pazarlama açısından ne gibi eksikliklerin olduğunu bulmaya çalışmıştır.

4.2. Tezlere göre temel sorunlar

Tablo 4'te incelenen tezlerde turizm politikalarına ilişkin sorunlara yer verilmiştir. Buna göre ilk sırada iş birliği eksikliği (7), sonrasında AB turizm politikaları ile uyumsuzluk (6) ile turizm politikalarının (TP) yetersizliği (6) temaları gelmektedir. Sonrasında turizm politikalarının (TP) eksikliği (5) ve diğer (5) başlığı altında ise turizm politikalarının ekonomik odaklı oluşu ve dönemsel turizm politikalarının değerlendirilmesine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır.

Tablo 4: Tezlere Göre Temel Sorunlar

Turizm politikalarının eksikliği başlığı altında yapılan çalışmalarda çoğunlukla Türk turizmine yönelik hazırlanmış politikaların detaylı incelenmesi sonucu eksiklikler olduğu saptanmıştır. Gürbüz (1987) tarafından Türkiye'nin turizme olan bakış açısının değerlendirildiği çalışmada, Türk turizm politikalarının çoğunlukla ekonomik geliri canlandırmaya yönelik olduğunu, turizmin kültürel aktivitelerine odaklanılmadığı ve Türkiye'ye benzer diğer ülkelerin politikalarına karşın mevcut kaynakların yönetilmesinde uygulanan politikaların olmayışına değinmiştir. Bakır (1990) ise turizm politikalarının çoğunlukla ekonomik gelire katkıda bulunacak şekilde hazırlanması, kültürel, sosyal ve fiziki çevrenin göz ardı edilerek turizm işletmeleri tarafından rekreasyon faaliyetlerine az derecede önem verilmesi gibi sorunlara değinmiştir. Karasu (2013) tarafından ele alınan GAP bölgesine yönelik çalışmada, bölge turizminin iyileşmesine ilişkin yapılan projelerin ve kalkınma planlarının ulusal gelişime katkıları

olduğu vurgusu yapılsa da yürürlükte olan politikaların yönetim açısından eksiklikleri olduğu ve öncelikle Mardin olmak üzere genel olarak GAP bölgesinin henüz istenilen hedefe ulaşmadığı saptanmıştır. Belirli bir destinasyon üzerine odaklanan bir diğer çalışma ise Çakmak (2015) tarafından hazırlanmıştır. Çakmak (2015) Edirne ilinin turizm politikalarını incelemiş ve destinasyona ait tarihi ve kültürel yapıların bakımı, geliştirilmesi, restorasyonu ve yeniden kullanıma açılması gibi faaliyetlere öncelik verildiği ancak yöresel değerlerin korunması amacıyla planlanan politika ve projelerin geliştirilmesi ve bilinmeyen değerlerin ortaya çıkarılması için belli bir uygulamanın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Polat (2016) ise incelemiş olduğu turizm politikalarındaki eksiklikleri planlama, yatırım, örgütlenme, iç turizm, Ar-Ge, ulaştırma ve altyapının güçlendirilmesi, tanıtım ve pazarlama, eğitim, hizmet kalitesi, kentsel ölçekte markalaşma, turizmin çeşitlendirilmesi, mevcut turizm alanlarının rehabilitasyonu, turizm gelişim bölgeleri, turizm kentleri, eko-turizm bölgeleri başlıkları üzerinde eksiklikler olduğunu saptamış ve hazırlanacak olan 2023 Türkiye Turizm Stratejisi projesinde üzerinde durulması gereken eksikliklerin tamamlanmasını belirtmiştir.

AB turizm politikaları ile uyumsuzluk teması altında bulunan tez çalışmalarında Türk turizm politikaları ile AB turizm politikaları derinlemesine incelenerek ortaya çıkan uyumsuzlukların açıklanması yer almaktadır. Taş (2003) tarafından yapılan çalışmada seyahat acentalarında görev yapan çalışanların AB turizm politikaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, uluslararası pazarı yalnızca ekonomik ve politik açıdan değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Ateşoğlu (2006) tarafından AB ve Türkiye turizm politikalarının incelediği çalışmada Türkiye'nin AB politikalarını izlemesi, uyum içerisinde politikalar gerçekleştirilmesi ve Türkiye'ye AB normlarında bir teşvik sisteminin geliştirilmesi üzerine odaklanılmıştır. Sivil'in (2007) ise Türkiye ve AB politikalarını dönemsel olarak incelediği çalışmada, Türkiye'nin mevsimsel ve bölgesel turizm tanıtım sorunları, turizm eğitimi ve istihdam eksikliği, turizm alt yapı ve ulaşım eksikliği, iç pazarın geliştirilmesi yönündeki politikaların AB politikalarına göre geride kaldığı sonucu tespit edilmiştir. Mutlu (2012) çalışmada elde ettiği veriler sonucunda hem Avrupa ülkelerinde hem de Türkiye'de çıkan belli başlı sorunları; turizme olan ilginin azlığı, turizm bilincinin toplum tarafından tam olarak benimsenmediği, turistlerin ülkeleri ziyaretlerinde güven ve güvenlik kaygısı içinde oldukları, tanıtım ve pazarlamada yaşanan sorunlar, turizmin sadece ekonomik gelir olarak düşünülmesinden kaynaklı sosyal ve çevresel sorunların göz ardı edilmesi şeklinde belirtmiştir. Tekindağ (2013) tarafından yapılan çalışmada Türkiye politikalarında AB'ye göre mesleki eğitim ve istihdam, çevre politikaları, bölgesel kalkınmanın desteklenmesi için düşük faizli krediler ile işletmelerin kendilerini yenileme konularında eksiklikler olduğu saptanmıştır. Son olarak Yıldırım'ın (2023) ele aldığı çalışma kapsamında Türkiye ve AB politikaları arasında büyük benzerlikler görünmesine rağmen Türkiye'nin ekonomik açıdan istenilen hedeflere ulaşmadığı, bu durumun sebebinin ise politikaların çoğu zaman kâğıt üzerinde yazılı bir şekilde kalması ve hayata geçirilmemesi olarak görülmektedir.

Turizm politikalarının yetersizliği başlığı altında ise incelenen çalışmalarda genellikle AB ve Türk turizm politikalarının incelenmesi sonucu Türk turizm politikalarının belli konularda yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Öztürk Sözen (2006) Türkiye'de 2006 yılına kadar uygulanmış politikaların yetersiz ve bazı eksikliklerin olduğunu saptamış, Çanakkale'de geliştirilecek politikaların yalnızca turizm sektörüne yönelik değil aynı zamanda denizcilik, ulaştırma, havacılık, tanıtım ve altyapı faaliyetlerine yönelik çalışmaların geliştirilmesi ve desteklenmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Ünal (2007) tarafından yapılan çalışmada, AB ve Türk turizm politikalarının incelenmesi sonucunda genel olarak uyum içerisinde olduğu fakat Türk turizm politikalarında mesleki eğitim, iç turizm, deneyimli personel, turizm alternatifleri,

pazarlama, turizm imajı, mevsimsel turizm ve altyapı üzerine yetersiz olduğu saptanmıştır. Doğmuş (2010) ise Türkiye’de uygulanan politikaların daha çok finansal gelişimi etkileyecek ilkelere sahip olduğu ancak coğrafi açıdan ortaya çıkan tahribat ve mevsimsellik sorununun göz ardı edildiğini saptanmıştır. Tonbil (2019) ise Türkiye turizminin SWOT analizi sonucunda hizmet kalitesinin düşük olması, düşük maliyetler ile hizmet verilmesi, altyapı eksikliğinin yaşanması tanıtım ve pazarlama unsurlarının eksik kullanımı, kalifiyeli personel eksikliği, turizm destinasyonlarının korunmasındaki yetersiz kaynaklar, turizmin yönetilmesi konusunda yaşanan sorunlar, Türkiye’nin siyasi açıdan yaşadığı zorlukların dış medyaya yansımaları, 2023 Türkiye Turizm Stratejisi’nden beklenen performansın istenilen seviyeye ulaşmaması gibi yetersizliklerin olduğunu tespit etmiştir. Diğer taraftan Sarsılmaz (2020) İstanbul’u ele aldığı çalışmada, genel olarak Türkiye ve İstanbul turizm verilerinin dünya çapında iyi bir konumda olmasından bahsedilse de gelen turistlerin harcama bakımından yeterince katkıda bulunmadıklarından söz etmiştir. Öztürk (2021) de Kıbrıs’ın genel durumunu incelediğinde, ülke yönetiminin turizm toplum ve kuruluşlarına az önem verdiği ve turizm etkinliğinde geri planda kaldığını ve geçmişten gelen siyasi durumun düzeltilmesi için hükümet görevlilerinin harekete geçmesi ve ülkenin turizmini geliştirmesi için yeni politika ve planlamalar yapması gerektiğini belirtmiştir.

İş birliği eksikliği başlığı altında incelenen tez çalışmalarında kurum ve kuruluşların iletişim halinde olmamalarından kaynaklı ortaya çıkan sorunlar temel olarak incelenmiştir. Alaca (1997) tarafından yapılan çalışmada turizm sektörünün diğer endüstriler ile iş birliği halinde olmayışı, kurum ve kuruluşların yanlış yönetim planlaması yapması ve nitelikli personel eksikliğinden bahsetmiştir. Beken (2007) ise çalışmada özellikle Kopenhag Zirvesi döneminde AB’nin Türkiye’yi diğer ülkelere göre ayırdığı ve haksızlık ettiği yönünde eleştirisine yer vermekle birlikte, Türkiye’deki KOBİ’lerin AB mali politikalarından daha fazla yararlanabilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlardan yardım ve desteğin yeterince sağlanmadığını saptamıştır. Ulu (2010) ise Türkiye politikalarındaki işbirliği eksikliği sonucu ortaya çıkan sorunları; Türk medyasının turizmi etkilemesi, turist sağlık ve güvensizliği tetikleyen olayların etkisi, yerel örgütlerin turizme yeterli ilgiyi göstermemesi ve örgütler arası iletişimsizlik, denetimsiz yapılan ticaret, tesis ve çevrenin gelen turist sayısı ile uyumsuzluğu, ucuz ülke imajı, turizmin alternatiflerinin desteklenmemesi, kalifiyeli ve eğitimli personel eksikliği, tanıtım ve pazarlamada yanlış yöntemler, kitle turizme (deniz-kum-güneş) odaklanarak her kesime uygun turizmin geliştirilmemesi şeklinde belirtmiştir. Solmaz (2012) tarafından incelenen çalışmada, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan politikalarda rehberlerin görüşlerinin alındığını fakat stratejik olarak yürürlüğe girmediği, turist rehberliği konusunda eğitime yeterli özenin gösterilmediği, rehberlerin tur sonrası aldıkları yevmiyelerin eksik ve takipsizliği, acentalar ile ortaya çıkan sorunları ele almıştır. Karayılan (2014) çalışmada Türkiye’deki aşırı merkezi planlamanın, profesyonel ve kalifiyeli kurum çalışanlarının eksikliğinin ve yerel kurumlardaki yetkilerin sınırlı olması gibi zorlukların sürdürülebilir turizm gelişimini olumsuz yönde etkilediği ve toplumun turizm yönetimine katılımının sağlanmasındaki eksikliklerin ön plana çıktığını belirtmektedir. Ağbay (2019) ise turizm paydaşları arasında koordine eksikliği, bilgi ve iletişim eksikliği, taraflı bir şekilde politikalara karşı olan bakış açılarının olduğu, uluslararası örgütler ile aralarında iletişim kopukluğu yaşandığı yönünde yönetim sürecini etkileyecek sorunların olduğunu ifade etmektedir. Güçlü (2021) tarafından Alanya ilçesine yönelik yapılan araştırmada turizm politikalarının siyasi nedenlerden dolayı iş birliği içerisinde olmayışı ve bu sebepten dolayı bölgeye yeterli ekonomik desteğin sağlanamayışını belirtmektedir.

Son olarak "*Diğer*" başlığı altında yer alan çalışmalarda genellikle konular hizmet kalitesinin eksikliği, ekonomi ile politikalar arasındaki ilişki, tanıtım ve pazarlama

eksikliği, turizm alternatiflerinin tanıtılmasındaki eksiklik ve konaklama şletmeleri değerlendirilmiştir. Gürbüz (1992) alışmasında Türkiye'deki turizm politikalarında konaklama şletmelerinin belirli bir ölçeğe göre ayrılmamakla birlikte teşvik edici unsurların da bulunmadığını tespit etmiştir. Coşkun (2004) tarafından ele alınan araştırmada herhangi bir eksiklik veya sorun tespit edilme amacı bulunmamasından dolayı turizm politikalarının geleceğe yönelik durumunu analiz ederek öngörülerde bulunmuştur. Diğer taraftan öneri sunma amacıyla hazırlanan bir diğer çalışma ise ifti (2019) tarafından, onar yıllık dönemlerde değişen turist sayıları ve yatak kapasiteleri incelenmiş ve değişebilen bu verilere göre iktisat politikalarının o döneme ait olay ve krizlerden etkilenebileceği sonucuna varılmıştır. Diğer iki çalışmaya benzer olarak Eldemir (2021) tarafından ele alınan çalışmada eksik yönlerden bahsedilmemektedir, dönemselsel olarak incelenen Turgut Özal yönetiminde Türk turizm sektörü adına büyük adımlar atıldığı ve turizm politikalarında özellikle sanat, eğitim ve kültür çalışmalarına öncelik verildiği saptanmıştır. Son olarak Doğru (2023) reklam filmlerinde destinasyonlara ait görüntülerin benzer olduğu ve turistlerin gözünde olumsuz imaj bırakabileceği saptanmıştır. Ek olarak Türkiye'ye sahip olduğu sağlık, inanç ve gastronomi turizm faaliyetlerinden reklam filmlerinde bahsedilmediğini vurgulamıştır.

4.3. özüm önerileri

Turizm politikası odaklı tezlerde belirtilen sorunlara ilişkin önerilen çözüm önerileri incelendiğinde benzer öneriler ile birlikte farklı çalışmalarda birbiri ile çelişen öneriler de olduğu görölmüştür. Bu durum turizm politikalarına yaklaşımının farklılığından kaynaklanmaktadır. İncelenen tezlerde önerilen çözüm önerileri şunlardır;

- İş birliği
- Turizm türlerinin çeşitlendirilmesi
- Sürdürülebilir turizm kültürünün oluşması
- Tanıtım ve pazarlama
- Örgütlenme
- Turizmde eğitimin yeterli düzeyde sağlanması

İş birliği başlığı altındaki öneriler ulusal, yerel ve özel sektör ile iş birliğinin yapılması (Ünal, 2007; Doğmuş, 2010; Güçlü, 2021), AB ile iş birliğinin yapılması, AB fon ve desteklerinden faydalanılması (Taş, 2003; Ateşoğlu, 2006), politikaların oluşturulmasında yerel yönetimlerin katkısının alınması (Karayılan, 2014) gibi önerilerden oluşmaktadır. Genel itibariyle turizm politikalarının oluşturulması ve geliştirilmesinde kurumlar arası iş birliği önerilmektedir.

Turizmin çeşitlendirilmesi temasında belirtilen öneriler, rekreasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi (Bakır, 1990) i turizmin geliştirilmesi (Ünal, 2007) mevsimselliğin özölmesi (Doğmuş, 2010; Karasu, 2013), sektörün deniz, kum, güneş yaklaşımından kurtarılması (Karasu, 2013; Doğru, 2023) gibi öneriler bulunmaktadır.

Sürdürülebilir turizm başlığı altındaki öneriler ise sürdürülebilir turizm kültürünün açılması (Ünal, 2007), turist sayısını arttırmaktan ziyade sürdürülebilir turizmin gelişmesi için doğal kültürü koruma yönünde adımlar atılması (Yıldırım, 2023), turizmin oluşturduğu sosyal ve çevresel tahribatı önleyecek şekilde politikalar ile yönetilmesi (Mutlu, 2012), destinasyonlarının korunması amacıyla evre politikalarının geliştirilmesi (Tekindağ, 2013; Tonbil, 2019) şekindedir.

Tanıtım ve pazarlama temasında yer alan öneriler pazarlama, tanıtım faaliyetlerine daha fazla önem verilmesi (Alaca, 1997; Öztürk Sözen, 2006), hedef kitleye uygun tanıtım faaliyetleri yapılması (Sivil, 2007), tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi (Ulu, 2010; Mutlu, 2012; Polat, 2016) yönündedir.

Örgütlenme temasında sunulan öneriler ise turizmin yönetildiği kurum ve kuruluşların işlevini yerine getirmesi (Alaca, 1997), turizm örgütlenmesine yönelik politikalar hazırlanması (Ulu, 2010), turizmin yönetilmesinin profesyonel kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmesi (Polat, 2016), paydaşlar arası iş birliğinin yapılmasıdır (Ağbay, 2019).

Turizm konusunda eğitimin yeterli düzeyde sağlanması temasında ise meslek yasası çıkarılması ve mesleki eğitimin artırılması (Ünal, 2007; Solmaz, 2012; Tekindağ, 2013), kalifiye ve eğitilmiş personel geliştirilmesi (Alaca, 1997; Sivil, 2007; Ulu, 2010), turizm personellerinin politikalar hakkındaki bilgi eksikliğinin giderilmesi yer almaktadır (Taş, 2003; Ağbay, 2019).

5. Tartışma

Bu sistematik literatür çalışması 1987-2023 yılları arasında turizm politikası üzerine yazılan tezlerin araştırma amaçları, tezlerde ortaya konulan sorunlar ve bunlara yönelik getirilen çözüm önerilerine odaklanmıştır. Genel olarak bu sistematik literatür incelemesi, turizm politikası araştırmalarının sayısının son otuz beş yılda (bu dönemde 29 tez yayımlanmış) önemli ölçüde artmadığını açıkça göstermektedir. Bununla birlikte yayımlanan tezlerin 2003'ten bu yana bir artış gösterdiği de görülmektedir. Tezlerin yayımlanma sıklıkları; 1987-1997 arası dört, 2003-2007 arası yedi, 2010-2016 arası dokuz ve 2019-2023 arası dokuz adettir. Bu durum, turizm politikası araştırmalarının henüz gelişme aşamasında olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte tezlerin isimlerinde geçmemekle birlikte turizm odaklı tezlerin birçoğunda turizm planlamasına yönelik yargıların olduğu da göz önüne alınmalıdır. Bu durum, turizm politikası kavramının farklı bakış açıları ile ele alındığı veya farklı şekillerde konumlandırılmasından da kaynaklanabilecektir.

Bulguların da vurguladığı gibi, ilk turizm politikaları çalışmaları iktisat bilim dalı ile ilişkili olarak ekonomi odaklı olduğu görülmektedir. Bu durum turizm ve ekonomik büyüme arasında nedensel bir bağ olduğu bu nedenle turizm gelirlerinin önemi ve etkilerinin analizi, giderek artan sayıda ekonomistin ilgisini eskiden beri çektiği (Pablo-Romero ve Molina, 2013) göz önüne alındığında olağan kabul edilebilecektir. Benzer şekilde Prakoso vd., (2023) turizm politikası araştırmalarının sosyal bilimler, işletme ve muhasebe yönetimiyle ilgili olduğunu ifade etmektedir.

Analiz edilen tezlerin genel turizm politikalarını inceleyen araştırmalar olması yanında Afyonkarahisar, Antalya, Alanya, Bodrum, Çanakkale, Edirne, İstanbul, İzmir, Kuşadası, Mardin, Marmaris gibi destinasyonların özelinde araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye turizminin en çok turist ağırlayan İstanbul, Antalya, Muğla, Aydın ve İzmir gibi destinasyonlarına araştırmacıların ilgi duymadığı görülmektedir. 2003 ile 2023 yılları arasında AB ve Türkiye turizm politikalarının incelendiği özellikle 2006 ve 2007 yıllarında bu konuya araştırmacıların ilgisinin yoğunlaştığı görülmektedir. Dış İşleri Bakanlığına göre (2023) "17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde, Türkiye-AB ilişkilerinde bir dönüm noktası daha yaşanmış ve Zirve'de Türkiye'nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005'te müzakerelere başlanması kararı alınması" bu araştırmaların yoğunlaşmasının bir nedeni olarak görülebilecektir.

Dönem odaklı tezlerin araştırma aralığının 1963 ve sonrası ve Turgut Özal dönemine odaklanması da kalkınma planlarının başlangıcının 1963 yılı olması ile Türkiye turizminin 1980 sonrası Özal döneminde önemli hamleler yapması (Özdemir, 2002) ile açıklanabilmektedir. Analiz edilen çalışmalardan ortaya çıkan önemli bir nokta ise tezlerin mevcut durumu incelemek ve sorgulamak amacı güttükleri ve eleştirel bir yaklaşım kullanmayı tercih ettikleridir.

Analiz edilen tezlerin çoğunluğunun amacının turizm politikalarının değerlendirilmesi ve AB politikalarının turizm açısından incelenmesi olduğu görülmektedir. Bu durum tezlerin turizm politikaları açısından en önemli sorunlar olarak iş birliği eksikliği, AB ile uyumsuzluk ve turizm politikalarının yetersizliği olarak ortaya koymalarına yol açmıştır. Bu açıdan incelenen tezlerin amaç ve sorun tanımlamaları geleneksel turizm stratejileri yaklaşımı (Tribe ve Paddison, 2023) ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Önerilen çözüm önerilerinin ise iş birliği, alternatif turizm çeşitliliğinin oluşturulması, sürdürülebilir turizm, tanıtım ve örgütlenme şeklinde olduğu görülmektedir. Bu açıdan analiz edilen tezlerin yayım tarihinden bağımsız olarak yeni ve farklı bir çözüm önerisi sunmadığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle örgütlenmeye ilişkin 2007'de yayımlanan 2023 Türkiye Turizm Stratejisi belgesinde sunulan ve 2019 tarihinde kurulan Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) ile kısmen sorunlar çözüldüğü düşünülebilecektir. Bu duruma bağlı olarak tanıtım ve pazarlama çalışmaları TGA'nın sorumluluğunda yürütülmektedir. Pazarlama çalışmalarının mevsimselliği ortadan kaldırmaya, turizmi çeşitlendirmeye yönelik olduğu TGA'nın da kamu özel sektör iş birliği modeline uygun olduğu göz önüne alındığında belirtilen çözüm önerilerinin (sorunlar gerçekten çözülmemiş bile olsa) teorik olarak çözümlendiği düşünülebilecektir.

Ayrıca sunulan önerilerin somut olmayan genel yargılar ile ifade edildiği de görülmüştür. Ayrıca, bu çalışmaların çoğunluğu nitel bir yaklaşım izlemiş, nicel çalışmalar ise turizm politikası araştırmalarında yaygın olarak kullanılmamıştır. Turizmin ekonomik boyutlarının değerlendirilmesinde ekonometrik modeller öngörü tahminlemesinde yapay sinir ağları gibi yaklaşımların az sayıda kullanılması ise şaşırtıcıdır. Hem nicel hem de nitel yöntemleri içeren karma yöntem yaklaşımı turizm politikalarının derinlemesine anlaşılması için kritik öneme sahiptir. Belki de Dredge ve Jamal'in (2015) vurguladığı gibi "akademik araştırmaları fildişi kulelerinin dışında turizm politikası oluşturma ve planlama pratiğinin gerçekleriyle ilişkili olmasını sağlamak için araştırma aktivizmi ve pratiğinin acil olduğunu" dikkate almak gerekecektir.

6. Sonuçlar

Bu alışma, turizm politikası araştırmalarının mevcut durumunu incelemek ve literatürün turizm politikası olgusuna nasıl yaklaştığına dair bir anlayış oluşturmak üzere yola çıkmıştır. Daha spesifik olarak, turizm politikası tezlerinin amaçları, tezlerde belirlenen sorunlar ve çözüm önerileri ele alınmıştır. Bu araştırmada, turizm politikası ile ilgili tezlerin sistematik bir incelemesi yapılmış ve YÖK Tez Merkezi veri tabanlarında ilgili toplam 29 makale tespit edilmiştir. Tezler 1987'den 2023'e kadar olan zaman dilimini kapsamaktadır. Bulgular turizm politikası üzerine yazılan tezlerin temel amaçlarının turizm politikalarını değerlendirmek olduğunu göstermektedir. Bu alışma turizm politikası çalışmalarında belirlenen en önemli sorunlar olarak iş birliği eksikliği, AB ile turizm politikalarının uyumsuzluğu ve turizm politikalarının yetersizliği olduğunu ortaya koymuştur.

Bu derleme turizm politikası üzerine çalışanların turizm politikaları üzerine araştırma eğilimlerini bütüncül bir şekilde görmelerini sağlamaktadır. Ayrıca turizm bilgi birikimi için teorik ve pratik çıkarımları olmuştur. Kavramsal bir bakış açısı ile bakıldığında, turizm politikası odaklı tezlerin çeşitli yönlerinin turizm akademisyenleri tarafından nasıl algılandığı ortaya çıkmıştır. İncelememizin belki de en şaşırtıcı sonuçlarından biri, işgücü yapısı, meslek yasaları gibi uygulamalarla ilgili tezlerde göreceli bilgi eksikliğiyle ilgilidir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçları, turizm politikaları açısından son derece önemli olabilecek örgütlenme konusunda da araştırma eksikliği olduğunu göstermektedir.

Analiz edilen tezler geniş bir yelpazede farklı bakış açıları ve bulgular sunmaktadır. Bununla birlikte, turizm politikası araştırmalarına katkı sunabilecek bazı kavramların eksikliği görülmektedir. Bunlardan birincisi turizm politikalarının değerlendirilmesinin insan, çevre ve ekonomi üçlüsü açısından da değerlendirilmesi olacaktır. Diğer bir ifadeyle ekonomik etkileri kadar sosyal ve çevresel etkiler bütüncül olarak incelenmelidir. Özellikle toplumsal kaygılar ve toplumsal etkilerinin incelenmesi faydalı olacaktır. Türkiye açısından en çok turist çeken bölgeler başta olmak üzere daha fazla bölgesel ve yerel çalışma yapılmalıdır. Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma amaçları odaklı araştırmaların yapılması turizm politikalarının oluşturulması ve değerlendirilmesi için avantaj sağlayacaktır. Kırsal yoksulluk, iklim değişikliği ve aşırı turizm ile turizm politikaları ilişkisinin incelenmesi faydalı olacaktır. Ayrıca, turizm politikasını şekillendiren ekonomik, siyasi ve kültürel koşulları inceleyen çalışmalar da alana katkı sağlayacaktır.

Bu araştırmada benimsenen yaklaşıma rağmen, çalışmanın sonuçları yine de bazı kısıtlamalar ışığında değerlendirilmelidir. Bunlardan birincisi araştırma sadece tezlere odaklanmıştır. Oysa ki kitap, makale ve bildirilerin de incelendiği bütüncül çalışmalar daha fazla katkı sağlayacaktır. Analiz edilen tezler belirlenirken politika kavramı odaklı bir sınırlama yapılmıştır. Politika kavramı ile birlikte planlama kavramını da içeren tezlerin incelenmesi faydalı olacaktır.

7. Kaynakça

- Adabalı, M. M., (2021). Turizm alanında iller bazında örneklerle yayımlanmış olan lisansüstü tezlere yönelik bibliyometrik bir analiz. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 4(2), 660-667.
- Ağbay, N. C., (2019). *Türkiye’de turizm politikasının oluşturulmasında yönetişimin uygulanabilirliği üzerine bir araştırma*, (Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya).
- Airey, D. (2015). Developments in understanding tourism policy. *Tourism Review*, 70(4), 246-258.
- Airey, D. ve Ruhanen, L. (2014). Tourism policy-making in Australia: A national and state perspective. *Tourism Planning & Development*, 11(2), 149-162.
- Akgöz, E. ve Atalay, R., (2021). Turizm kavramının yer aldığı doktora tezlerinin bibliyometrik analizi (2010-2020). *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 23-42.
- Akgün, Z. (2020). Turizmde kadın işgücü örneğinde yazılan lisansüstü tezlere yönelik bibliyometrik bir analiz. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 136-145.
- Akkaşoğlu, S., Akyol, C., Ulama, Ş. ve Zengin, B. (2019). Tarım turizmine yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 7(2), 1193-1218.

- Akmeşe, H., Aras, S. ve Bektaş, F. (2018). Sürdürülebilir turizm konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi. 3. *Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi, 21-22 Haziran 2018*, Gaziantep, 807-818.
- Aksöz, E. O. ve Yücel, E. (2020). Engelli turizmi alanındaki lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 388-404.
- Akyol, C. ve Çalık, İ. (2022). Türkiye'de yayla turizmi üzerine yapılmış lisansüstü araştırmaların bibliyometrik analizi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 299-315.
- Akyurt, H. ve Ültay, E. (2022). Ekoturizm ve ekoturizm rehberliği eğitimi lisansüstü tezlerinin bibliyometrik analizi. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 56-70.
- Akyurt, H. ve Yolasığmazoğlu, N. (2022). Gıda mühendisliği ile turizm ilişkili lisansüstü tezlerinin bibliyometrik analizi. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, 9(89), 2149-2158.
- Alaca, B. A. (1997). *Turizm politikası, turizmin türk ekonomisindeki yeri, sorunları ve çözüm önerileri* (Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas).
- Albayrak, A. ve Tüzüncan, D. (2020). Kırsal turizm ve türlerine yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(1), 845-859.
- Alımanoğlu, Ç. ve Arıkan Saltık, I. (2020). Turizmde örgütsel davranış çalışmaları: Adım üniversitelerinde tamamlanan lisansüstü tezler üzerine bibliyometrik bir araştırma (1995-2018). *Journal of Travel & Tourism Research*, 17, 27-51.
- Alımanoğlu, Ç. ve Çolakoğlu, Ü. (2021). Türkiye'deki turizm rehberliği konulu lisansüstü tez çalışmalarının bibliyometrik profili (1998-2018). *Journal of Travel and Tourism Research*, 18(18), 51-67.
- Ateşoğlu, L. (2006). *Avrupa Birliği turizm politikası ve Avrupa Birliği ile Türkiye turizm sektörleri üzerine etkileri* (Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla).
- Ayaz, N. ve Eren, M. (2020). Türkiye'de inanç turizmi üzerine nitel bir araştırma. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 284-300.
- Ayaz, N. ve Türkmen, B. M. (2018). Yöresel yiyecekleri konu alan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 2(1), 22-38.
- Aydın, B. ve Aksöz, E. O. (2019). Destinasyon alanında yayınlanmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 7(1), 615-636.
- Aydın, B. (2017). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezinde (Yöktez) yiyecek içecek işletmeciliği alanında kayıtlı bulunan tezlerin bibliyometrik analizi. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 2(1), 23-38.
- Bakır, M. (1990). *Rekreasyon ve turizm ilişkisinin turizm politikalarının oluşturulmasındaki önemi*. (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul)
- Bashir, A., Singh, R., ve Mishra, A. (2022). Mapping the research trends in International Journal of Tourism Policy: A bibliometric analysis and visualisation. *International Journal of Tourism Policy*, 12(3), 273-292.
- Baytok, A., Boyraz, M. ve Pelit, E. (2019). Turizm işletmeciliği alanında yapılan yüksek lisans tezlerinin değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 287-305.
- Beken, O. O. (2007). *Avrupa Birliği ve mali turizm politikaları, Türkiye turizmi endüstrisine olası etkileri, Antalya iline yönelik uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta).
- Bişkin, F. ve Pektaş, Ç. (2021). Turizm pazarlaması alanında hazırlanmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(4), 2075-2095.

- Bostan, A. ve Cebeci, T. (2023). Türkiye’de turizm alanında yapılan tükenmişlik konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Tourism and Recreation*, 5(1), 1-9.
- Boyras, M., Kabakulak, A. ve Mutlu, A. S. (2020). Hazırlanmakta olan turizm konulu lisansüstü tezlerin veri görselleştirme tekniği ile bibliyometrik analizi: 2006-2020 yılları örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1434-1453.
- Büyüksalvarcı, A. ve Keleş, H. (2019). Turizm alanında yazılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik açıdan incelenmesi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 7(4), 2758-2773.
- Canik, S. ve Özdemir, E. G. (2019). Sağlık turizmini konu alan lisansüstü tezlerin bibliyometrik değerlendirmesi (1988-2017). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(2), 125-134.
- Chen, Q. (2023). The impact of economic and environmental factors and tourism policies on the sustainability of tourism growth in China: evidence using novel NARDL model. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(7), 19326-19341.
- Civelek M. ve Karadağ L. (2020). Tarım turizmi çalışmalarının bibliyometrik analizi. *Turizm Akademik Dergisi*, 7(2), 145-164.
- Civelek Oruç, M. ve Türkay, O. (2017). Turizmi konu alan lisansüstü çalışmalarının bibliyometrik analizi. *17. International West Asia Congress of Tourism*, 28 Eylül-1 Ekim, 2017, Van, 251-258.
- Coşkun, İ. O. (2004). *Turizm politikası ve planlaması için en uygun talep öngörü yönteminin belirlenmesi* (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir).
- Çakmaz, G. (2015). *Yöre değerleri merkezli turizm politikalarının geliştirilmesi: Edirne ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul).
- Çelebi, B., Çiftsüren, D. ve Dilek, S. E. (2020). Türkiye’de “kültürel miras” konusunda yapılan tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 3(1), 10-19.
- Çelik, S. (2019). Turizm alanında liderlik konusu ile ilgili hazırlanmış tezlere yönelik bibliyometrik bir analiz. *Journal of Academic Value Studies*, 5(4), 516-527.
- Çeşmeci, N. ve Ertan, F. (2023). Kayseri turizmi üzerine hazırlanmış lisansüstü tezlere yönelik bibliyometrik bir inceleme. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar-2*, (1. Basım), içinde 234-259, Platanus Yayın Grubu, Ankara.
- Çıkrık, R. (2018). *Türkiye’de turizmin etkileri konusunda yerel halkın bakış açısını ortaya koyan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi* (Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir).
- Çiftçi, F. (2019). *Türkiye’nin iktisat ve turizm politikaları ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir).
- Çolakoğlu, Ü., Altun, H. E. ve Kıykaç, B. (2019). Türkiye’deki medikal turizm tezlerinin bibliyometrik profili (2008-2018). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(2), 135-143.
- Guo, Y., Jiang, J. ve Li, S. (2019). A sustainable tourism policy research review. *Sustainability*, 11(11), 3187.
- Güdü Demirbulat, Ö. ve Tetik Dinç, N. (2017). Sürdürülebilir turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 20-30.
- Dış İşleri Bakanlığı (2023). Türkiye-AB ilişkilerinin tarihçesi. https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html
- Doğmuş, O. E. (2010). *Antalya örneğinde ulusal turizm politikalarının sorgulanması* (Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir).
- Doğru, Ü. (2023). *Türkiye turizm politikaları bağlamında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayınlanan reklam filmlerinin karşılaştırmalı analizi* (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya).

- Dredge, D. ve Jamal, T. (2015). Progress in tourism planning and policy: A post-structural perspective on knowledge production. *Tourism Management*, 51, 285-297.
- Eldemir, G. Y. (2021). *Turgut Özal dönemi kültür ve turizm politikaları (1983-1993)* (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya).
- Ertürk, M. (2023). Cumhuriyet döneminde turizm eğitimi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22(Cumhuriyet'in 100. Yılı), 679-699.
- Gökkaya, S., Acar, A. ve Yıldırım, M. (2017). Ekoturizm konusunun lisansüstü tezlerdeki bibliyometrik profili. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 122-130.
- Güçlü Nergiz, H. (2014). Türkiye'de lisansüstü turizm tezlerinin bibliyometrik profili (1990-2013). VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, 04-05 Nisan 2014, Aydın.
- Güçlü, A. (2021). *Türkiye'de turizm politikaları kapsamında yerel yönetimlerin turizm sektörüne yönelik uygulamalarına turizm işletmelerinin bakış açısı* (Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta).
- Gül, M. ve Gül, K. (2018). Kırsal kalkınma ve kırsal turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik profil. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 8(2), 56-62.
- Gürbüz, A. K. (1987). *Türkiye'de planlı dönemde uygulanan turizm politikası* (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa).
- Gürbüz, A. K. (1992). *Konaklama sektörünün işletme ölçeği yönünden özellikleri ve turizm politikası açısından değerlendirilmesi* (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa).
- Hiebl, M. R. (2023). Sample selection in systematic literature reviews of management research. *Organizational Research Methods*, 26(2), 229-261.
- Hulland, J. ve Houston, M. B. (2020). Why systematic review papers and meta-analyses matter: An introduction to the special issue on generalizations in marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48, 351-359.
- İlhan, İ., Ayyıldız, S. Ç. ve Eren, A. S. (2023). Turist rehberliği meslek etiği konulu ulusal makale ve tezlerin bibliyometrik analizi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 6(1), 1-11.
- Karasu, A. (2013). *Türkiye'de izlenen turizm politikaları: Mardin iline yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce).
- Karayılan, E. (2014). *Gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir turizm politikaları ve toplumsal katılım ilişkisinin kurumsal bakış açısıyla incelenmesi: Türkiye örneği* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul).
- Koçak, Z. (2023). 1988-2022 yılları arasında Türkiye'de turizm eğitimi alanında yayımlanmış tezlerin bibliyometrik değerlendirmesi. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 6 (1), 56-67.
- Konak, S. (2022). Medikal turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 5(1), 417-425.
- Mathews, H. G. (1975). International tourism and political science research. *Annals of Tourism Research*, 2(4), 195-203.
- Mathews, H. G. (1978). International tourism: A political and social analysis. Cambridge. Schenkman Publishing Company.
- Mutlu, Ç. (2012) *Avrupa Birliği ve Türkiye turizm politikaları: Turizm sektörünün ekonomik etkileri* (Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce).
- Oğuzbalaban, G. (2019). Termal turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1012-1027.
- Ödemiş, M. (2022). Turizm talebi kapsamındaki lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi (1994-2021). *Journal of Tourism And Gastronomy Studies*, 10(1), 525-541.

- Öncülokur, A., Akaslan, E. ve Barış, N. (2023). Turizm ve deneyim ilişkisi: YÖK ulusal tez merkezindeki lisansüstü tezlerle yönelik bibliyometrik bir değerlendirme. *Mezopotamya Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 1(1), 58-68.
- Örnek, N. ve Karamustafa, K. (2020). Turist rehberliği alanındaki lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz ile değerlendirilmesi (1989-2019). *Turist Rehberliği Dergisi*, 3(2), 115-138.
- Özçelik Bozkurt, H. (2021). Sinop turizmine yönelik lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. Sinop Kültür ve Turizm Sempozyumu/21-24 Ekim, Sinop.
- Özçoban, E. (2020). İnanç turizmi alanında yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyometrik analizi (1998-2019). *Turkish Studies-Social*, 15(3), 1363-1375.
- Özdemir, M. (2002). 2. Turizm Şurâsı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 6-9.
- Özhasar, Y. (2021). Turizm alanında yazılmış kriz ve kriz yönetimi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 4(2), 295-305.
- Özsoy, A. ve Çokal, Z. (2018). Türkiye’de turist rehberliği alanında yayımlanmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi (1989-2018). 2. *Uluslararası EMI Girişimcilik ve Sosyal Bilimler Kongresi*, 9-11 Kasım, 2018, Nevşehir, 1404-1414.
- Öztürk Sözen, M. (2006). 1982 sonrası dönemde Türkiye’de uygulanan turizm politikaları ve turizm politikalarının Çanakkale ekonomisine etkileri (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale).
- Öztürk, C. (2021). *İzolasyon ve ambargolarla mücadele sürecinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti turizm politikasının yeri ve önemi* (Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne).
- Öztürk, İ. (2022). Turizm alanında yayınlanmış iş performansı konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Kesit Akademi Dergisi*, 8(33), 224-239.
- Öztürk, İ. (2023). Turizm alanında yayınlanmış atmosfer konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 27-41.
- Pablo-Romero, M. D. P. ve Molina, J. A. (2013). Tourism and economic growth: A review of empirical literature. *Tourism Management Perspectives*, 8, 28-41.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D. ve Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *International Journal of Surgery*, 372(n71), 1-9.
- Pahlevan-Sharif, S., Mura, P. ve Wijesinghe, S. N. (2019). A systematic review of systematic reviews in tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 39, 158-165.
- Panasiuk, A. (2020). Policy of sustainable development of urban tourism. *Polish Journal of Sport and Tourism*, 27(2), 33-37.
- Paslı, M. M. (2021). Sakin şehir konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1005-1017.
- Pektaş, Ç. ve Aydın, S. (2021). Kongre turizmi ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 72-83.
- Polat Üzümcü, T. (2019). Turizm eğitimi alanına yönelik bibliyometrik bir çalışma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1433-1449.
- Polat, E., Düzgün, E. ve Yeşiltaş, M. (2019). İklim değişikliğinin turizme etkisini belirlemeye yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 240-249.

- Polat, S. (2016). *Türkiye'nin turizm politikalarının beş yıllık kalkınma planları ve Türkiye turizm stratejisi 2023 kapsamında incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya).
- Prakoso, H., Syahputri, G., Roziqin, A. ve Syaprin Zahidi, M. (2023). Research trajectory on tourism policy: a bibliometric overview. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 13(1) 56-66.
- Richter, L. K. (1980). The political uses of tourism: A Philippine case study. *Journal of Developing Areas*, 14, 237-57.
- Richter, L. K. (1983). Tourism politics and political science: A case of not so benign neglect. *Annals of Tourism Research*, 10, 313-35.
- Richter, L. K. (1989). *The politics of tourism in asia*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Rother, E. T. (2007). Systematic literature review X narrative review. *Acta Paulista De Enfermagem*, 20(2), 7-8.
- Sadık, G. (2018). Kültür turizmi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Journal of Business in the Digital Age*, 1(2), 76-83.
- Sağdıç, E. (2021). Turizm ve muhasebe ile ilişkili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7, 29-45.
- Sarı, C. ve Derin, A. U. (2021). Ekoturizm konusunun lisansüstü tezlerdeki bibliyometrik analizi. *Journal of International Social Research*, 14(80), 206-215.
- Sarı, D. B. ve Akıncı, Z. (2020). Kadın ve turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 557-566.
- Sarıkaya, F. ve Yılmaz, M. (2021). Medikal turizm temalı ulusal lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi (2008-2020). *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 2573-2591.
- Sarsılmaz, S. (2020). *Küresel kent olma süreci ve İstanbul'a yönelik turizm politikaları* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul).
- Sessa, A. (1976). The Tourism Policy. *Annals of Tourism Research*, 3(5), 234-247.
- Seven, B., Polat, E. A., Yavaş, A. ve Çakmak, T. F. (2022). Turizm yazınında toplumsal cinsiyet: Türkiye'de yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 969-987.
- Sheppard, V. A. ve Fennell, D. A. (2019). Progress in tourism public sector policy: Toward an ethic for non-human animals. *Tourism Management*, 73, 134-142.
- Sivil, İ. H. (2007). *Avrupa Birliği turizm politikaları ve Türkiye turizmi* (Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ Fırat Üniversitesi, Elâzığ).
- Solmaz, C. (2012). *Turizm politikalarının oluşturulmasında turist rehberlerinin rolü* (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya).
- şahin, E., Akdağ, G., Çakıcı, C. ve Neslihan, O. (2018). Gastronomi ve mutfak sanatları anabilim dallarında yayınlanan tezlerin bibliyometrik analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(Ek1), 30-41.
- şeyhanlıoğlu, H. Ö. (2023). Cumhuriyet sonrası Türkiye'de sürdürülebilir gastronomiye dair hazırlanan lisansüstü tez çalışmalarının bibliyometrik analizi. *Kent Akademisi*, 16 (Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılı Özel Sayısı), 559-576.
- Taş, İ. (2003). *Avrupa Birliğinin turizm politikaları ve seyahat acentelerinin Avrupa Birliği'ne bakış açıların değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir).
- Taşkın, G. A. (2020). UNESCO dünya miras listesinde yer alan Türkiye'deki destinasyonlar üzerine yayınlanmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. 6. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu*, 1 Ekim, 2020, Denizli, 14-28.
- Tayfun, A., Küçükergin, F. N., Aysen, E., Eren, A. ve Özekici, Y. K. (2016). Turizm Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlere Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 50-69.

- Tayfun, A., Ülker, M., Gökçe, Y., Tengilimoğlu, E., Sürücü, Ç., ve Durmaz, M. (2018). Turizm alanında yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 523-547.
- Tekin, Ö. A. (2016). Türkiye'deki lisansüstü turizm tezlerinde odaklanılan konular: 1984-2015. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(2), 175-187.
- Tekindağ, M. (2013). *Avrupa Birliği turizm destek politikaları ve Türkiye turizm politikalarına yön verenlerin algıları üzerine bir uygulama* (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara).
- Temeloğlu, E. (2023). Türkiye'de turizm endüstrisi üzerine marka ile ilgili yazılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 6(2), 636-644.
- Toker, A. (2021). Yayımla veya yok ol! Rekreasyon yönetimi araştırmaları nereye gidiyor? Bibliyometrik bir değerlendirme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 2107-2126.
- Tonbil, S. A. (2019). *Türkiye'de turizm politikası ve planlaması* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul).
- Tribe, J. ve Paddison, B. (2023). Critical tourism strategy. *Annals of Tourism Research*, 98, 103511.
- Tür, E. (2022). Türkiye'de destinasyon imajı üzerine yayınlanmış olan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Tourism and Recreation*, 4(2), 58-71.
- Ulu, E. A. (2010). *Türkiye'de turizm sektörünün ekonomik etkileri ve Avrupa Birliği sürecinde turizm politikalarına alternatif yaklaşımlar* (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul).
- Ünal, A. (2020). Türkiye'de sürdürülebilir turizm konusunda yayınlanmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik incelenmesine yönelik bir araştırma. *Uluslararası Göbeklitepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Kongresi, 5-7 Haziran, 2020, Şanlıurfa*, 83-95.
- Ünal, A. B. (2007). *Türkiye'nin Avrupa Birliği turizm politikasına uyumu* (Doktora Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul).
- Ünal, A. ve Bayar, S. B. (2020). Türkiye'de destinasyon konusunda yayınlanmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik incelenmesine yönelik bir araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(22), 237-250.
- Yaman Selçi, B. (2022). Turizm ekonomisi alanındaki lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi (1988-2021). *Uluslararası Türk Dünyası Turizm, Ekonomi ve Kültürel Miras Sempozyumu; 23-24 Haziran 2022, Denizli*, 290-306.
- Yaşar, E. (2023). Turizm alanında kişilik özellikleri ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik incelemesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 13(1), 86-99.
- Yersüren, S. ve Özel, Ç. H. (2020). Boş zaman ve rekreasyon konulu tezler üzerine bibliyometrik bir çalışma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1139-1159.
- Yıldırım, G. (2023). *Türkiye ve Avrupa Birliği turizm politikalarının karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun).
- Yıldırım, O. (2021). Ulusal alan yazında spor turizminin gelişimi: Lisansüstü tezler üzerine bibliyometrik bir analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 43, 319-331.
- Zengin, B. ve Atasoy, B. (2021). Turizm rehberliği alanındaki lisansüstü tezlerin bibliyometrik çerçevesi. *Alanya Akademik Bakış*, 5(1), 143-160. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.868763>
- Zengin, B. ve Cengiz, M. (2021). Yavaş şehir (cittaslow) konusundaki lisansüstü çalışmaların bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 2235-2253.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.	Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.
Teşekkür: Katkılarından dolayı hakemlere teşekkür ederiz.	Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.
Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.	Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.
ıkar atışması: Yazarlar arasında çıkar atışması yoktur.	